

סנהדרין ע

משה שווערד

1. המאירי על מסכת סנהדרין דף ע/א

שנה השניה והכוונה להתחיל בה בבאור עניני החלק השני והוא שאמר מאימתי הוא חייב משיאכל תרטימר בשר וכו' וענין הדברים שהתורה ירדה לסוף דעתו של זה שעושה כן שאינו מספיק למה שהוא מרגיל בו את עצמו וילך לבקש למודו ר"ל מה שהוא רגיל בו ואינו מוציא ויוצא ומלסטם ומעתה אין דבר זה נאמר אלא על אכילה מכוערת ונעשית בסגנון קשה ... וכן הודיעו שאם אכל אכילה זו בחבורת מצוה אפילו מדברי סופרים כגון עבור החדש על הדרך שיתבאר בגמ' ואפילו אכלה בחבורת רקים ועמי הארץ כגון שעלה עמהם ולא אכל חלקו עמהם אלא בחבורה אחרת שמאחר שעלה שם לפרסם את הדבר מתעסק במצוה [1] וכל שהוא עוסק במצוה אינו נמשך אחר סעודה ...

2. רמב"ם יד החזקה הלכות ממרים פרק ז

(ב) אכילה זו שהוא חייב עליה דברים הרבה יש בהם והן כולן הלכה מפי הקבלה אינו חייב סקילה עד שיגנוב משל אביו ויקנה בשר בזול ויין בזול ויאכל וישתה חוץ מרשות אביו בחבורה שכולן ריקנין ופחותין ויאכל הבשר חי ואינו חי מבושל ואינו מבושל כדרך שהגנבים אוכלים וישתה היין מזוג כדרך שהגררנים שותים והוא שיאכל משקל חמשים דינרין מבשר זה במלוגמא אחת וישתה חצי לוג מייין זה בבת אחת גנב משל אביו ואכל אכילה זו ברשות אביו או שגנב משל אחרים ואכל אכילה זו המכוערת בין ברשות אביו בין ברשות אחרים הרי זה פטור וכן אם גנב משל אביו ואכל אכילה מכוערת כזו ברשות אחרים והיתה אכילת מצוה אפילו מדבריהם או אכילת עבירה אפילו מדבריהם פטור [2] שנאמר איננו שומע בקולנו שאינו עובר באכילה זו אלא על קולם יצא זה שעבר בה על דברי תורה או שאכלה בדבר מצוה כיצד אכל אכילה זו המכוערת עם החבורה הרעה שאוכל עמהם בדבר מצוה או שאכלו מעשר שני בירושלים אפילו אכלו בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדבריהם הרי זה פטור וכן אם אכלה מנבלות וטרפות שקצים ורמשים אפילו אכל בתענית צבור שהיא עבירה מדבריהם הרי זה פטור מן המיתה:

3. ספר שערים מצויינים בהלכה

דף ע. אכל בחבורת מצוה, אכל בעיבור החודש. פרש"י בסעודת מצוה כו', וכן אם אכלו במנין שהיו נקבצין לעבר החודש, שגם שם היו עושין סעודות. וכתב הגה"ק בעל מנח"א כס' דברי תורה (מהד"ג סי' מב) דאע"פ שאין זה סעודת מצוה כל כך, דאם הוה סעודת מצוה לא הו"ל למיתני בתרתי, מ"מ אינו סעודת הרשות, ולכן אם אכל מינה אינו נעשה בן סורר ומורה, דאע"פ שאינו סעודת מצוה בעצמותו, מ"מ זה מביא לתכלית ותועלת מצוה, עי"ש שהאריך בזה.

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

אכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו כו'. כתב ביד רמה, דטעות גדולה היא, ואינה בכלל ספרי ספרד לא במשנה ולא בתלמוד, וכש"כ דלא משכחת לה, דאי בבשר לא טבל איכא ולא מעשר ראשון איכא, ואי ביין האי אכל שתה מיבעי לה, ואי בתבואה בשר ויין בעינן. וכ"כ בתוס' יו"ט דלא גרסינן ליה, דהא לא נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין, וכן לא כתבו הרמב"ם כו'. ובקול הרמ"ז וברש"ש כתבו, דקאי איין, ושתייה בכלל אכילה. וכ"כ הגרי"ע בגליוני

5. ספר מרגליות הים

ח) אכל מעשר שני בירושלם. שמעתי בשם בעל חדושי הרי"מ שאמר משום דכתיב (דברים י"ד כ"ג) עשר תעשר גו' ואכלת לפני ה' במקום אשר יבחר וגו' למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים, הרי הבטיחה תורה שאכילת המעשר בירושלם מביאה ליראת ה' כל הימים גם אחר שיחזור לביתו ובכן אין לחשוש

שאכילה זו תביאהו ללסטם את הבריות, וע' לק' ע"ב אות כ' וראה בצל"ח ביצה י"ט ב שנסתפק אי אכילת קדשים קלים מצוה ומש"כ

6. יד רמה על סנהדרין דף ע/א

ואמר רבי חנן אינו חייב עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי, אבל בשיל ומזיג לא מימשך למעבד הכי בסתר ע"י גניבה דגנב לית ליה שהות, ומקשינן אינו והא רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו אכל בשר חי ממש ושתה יין חי ממש אינו נעשה בן סורר ומורה, דכיון דלית ליה הנאה מיניה לא מימשיך, ופריק רבינא כי קאמר רבי חנן עד שיאכל בשר חי וישתה יין חי לאו חי לגמרי קאמר, אלא יין מזיג ולא מזיג, דרך העולם לתת שני חלקים מים ואחד יין, והוא נתן מחצה מים ומחצה יין, בשר בשיל ולא בשיל כבשר כובי דאכלי גנבי, בשר שגנבים רגילין לאכול בחנויות ביני כובי, בין החביות של יין, כדי שיהא היין מצוי להם לקנות ולשתות, ואין הבשר מבושל כל צרכו לפי שאין להם שהות, כדאמרינן התם (פסחים מט) דמרקיד בי כובי, ואית נוסחי דאית בהו בבשר כיבא ומפרשי לה כווייה בגחלים:

7. ספר מרגליות הים

טו.) תנן התם ערב תשעה באב כו' ולא יאכל בשר ולא ישתה יין. בתו"ח כ' משמע דליכא איסורא למיכל בשרא ולמשתה חמרא אלא בערב ט' באב בלבד, ואפי' בערב ט"ב מפורש בגמ' פ' שלשה פרקים שאינו אסור אלא בסעודה שמפסיק בה היא שתהיה אחר חצות, ובירושלמי איתא הני נשי דנהיגי דלא למשתה עמרא מגו דעייל אב, מנהגא, פ' מנהג יפה הוא, וכתב הטור יש נוסחאות דגרסי נשי דנהיגי דלא למיכל בשרא ולמשתה חמרא מנהגא, ומזה נהגו שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מראש חודש כו', ותימא כיון דמנהג יפה אמאי לא תקנהו האנשים מעיקרא וכי הנשים יותר חכמות היו מן האנשים, ועוד דלא אשכחן בשום מקום שתיקנו הנשים איזה מנהג או דין ואמאי נהגו הך מילתא טפי משאר דברים, לכך נראה דהך גירסא שמביא הטור דלא למיכל בשרא ולמשתה חמרא לאו עיקר היא אלא הגירסא האמתית כדלפנינו דלא למשתה עמרא, וזהו לפי שתיקון השתי ומלאכת הצמר מלאכת הנשים היא דאין חכמה אשה אלא בפלך ותנן נמי בפ' אע"פ דאשה עושה בצמר נהגו הנשים לבטל מלאכתן דלא למשתה עמרא מגו דעייל אב וקאמר ירושלמי פ"ק דתענית נשי דנהיגי דלא למיעבד עבידתא בריש ירחא מנהגא, והיינו נמי לפי שר"ח מועד שלהן היא כו' מדינא דגמרא ליכא איסורא אלא בערב ט' באב אחר חצות בסעודה שמפסיק בה מ"מ כיון שהוכפלו

8. קובץ המאור - אז ישיר - מצות שמחת יום טוב [בזה"ז]

ויש כמה אחרונים שכתבו שכוונת הבבלי היא שבזמן הזה צריך לקיים מצות שמחת יו"ט ע"י בשר ויין:

1) הים של שלמה (ביצה פ"ב ס' ה) כתב שלגמ' היה פשוט שאכילת בשר אפי' בשר של חולין מהווה קיום בשמחת יו"ט. הגמ' לא הזכירה חיוב זה משום שבלא"ה יש חיוב לאכול סעודה ביו"ט וא"א

לקיים מצות סעודת יו"ט בלי בשר. החידוש בגמ' הוא שאף שבזמן המקדש אפשר לקיים מצות שמחת יו"ט ע"י אכילת בשר שלמים בלבד, מ"מ בזה"ז שאין לנו בשר שלמים, א"א לקיים מצות שמחת יו"ט באכילת בשר בלבד, אלא צריך לשתות יין ג"כ. "אין שמחה אלא ביין", כוונתה שאין השמחה של אכילת בשר חולין מספיקה, ולכן צריך ג"כ יין. ועדיין יש לנו לברר למה הוא פשוט כ"כ לגמ' שבשר חולין גורם שמחה.

2) כבר הבאנו דברי התורה תמימה (שם) שהחיוב שמחת יו"ט הוא אכילת בשר, ובשר שלמים אינו אלא אמצעי כדי לקיים מצוה זו. לכן אף בזמן המקדש אפשר לקיים מצות שמחת יו"ט ע"י אכילת בשר חולין. וכתב התורה תמימה:

ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר יין ישמח לבב אנוש, נראה דאין הכונה דבזה"ז אין חיוב כלל לאכול בשר, דבודאי לא נשתנה הטבע שאכילת בשר פועלת על התעוררות הגוף והנפש, אלא הכונה דכיון דהבשר לא הוי בשר קודש וגם לא במקום קדוש, ובאסיפת רעים אהובים ... אינה דיה הבשר לבד לשמח את הנפש שמחה שלימה אלא צריך יין עוד לתוספת התעוררות.

כלומר, שאף בזה"ז אכילת בשר גורמת שמחה. אלא שבזמן המקדש, היתה אכילת בשר שלמים מקיימת גם שמחת הנפש משום שהיו אוכלין את השלמים שהיו בשר קודש במקום קדוש ובאסיפת רעים. ואכילה זו היתה אכילה שקיימת שמחת הגוף ושמחת הנפש כראוי. ובזה"ז שאין לנו בשר קודש, ובשר חולין אינו משמח כראוי, צריכים אנו להשלים את השמחה ביין שנותן תוספת התעוררות, ועם שניהם ביחד אפשר לקיים מצות שמחת יו"ט כראוי.

והביא התורה תמימה ראייה שאכילת בשר חולין גורמת שמחה ממה שאסור לאכול בשר בשבוע שחל בו תשעה באב וגם ממה שאונן אסור בבשר. [עיי' רש"י (סנהדרין ע. ד"ה כל זמן) שכתב שכל בשר, אפילו בשר חולין, שלא שהה ב' ימים ולילה אחד כשלמים משמח. וז"ל "שלא עבר עליו זמן אכילת שלמים שני ימים ולילה אחד עדיין בלחלותו הוא ולא אקרי מליח ומשמח את הלב, דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת אלמא בר שמחה הוא, אבל בתר הכי הוי מליח ונחלף טעמו במלחו."] עוד הביא ראייה מהמש' (חולין פג.) שמבואר שם שהיו נוהגים להרבות בבשר לכבוד הרגלים.

...

5) במועדים וזמנים (ח"ז ס' קיא) העיר שבגמ' (סנהדרין ע.) מבואר שיש שמחה בבשר חולין,¹ וצריך לומר שזו היתה ההנחה בגמ' פסחים. וכשבאה הגמ' לומר שבזמן המקדש אין שמחה אלא בבשר שלמים, הכוונה היתה שלא היה אפשר לצאת בזמן המקדש בבשר חולין. והטעם הוא משום שבשר שלמים גורם הנאת רוחני וגשמי ביחד, ועיקר מצות שמחת יו"ט היא "שיתוף שמחת רוחני וגשמי". בזמן הזה, אין שמחה אלא ביין משום שיש גם כן משתתף הנאת רוחני עם הנאת גשמי. משא"כ, בשר חולין אינו גורם אלא שמחה גשמי, ולכן אין מקיימים שמחת יו"ט בבשר חולין לבד, אלא צריך לקיימו ביין.

ויש להקשות, שמה שכתוב בגמ' "אין שמחה אלא ביין", משמע שאין בשר חולין גורם שמחה כלל. וי"ל שלא דוקא שאין שמחה כלל אלא ביין, אלא הגמ' באה לומר שע"י בשר לא קיים המצוה כראוי.

ומשמע מדברי המו"ז, שבזה"ז יוצאים ביין לבד אפילו לא אכל בשר. וא"כ לא באנו ליישוב דברי הרמב"ם. אך יש לומר, שמכיון שיש באכילת בשר חולין שמחה, עכ"פ שמחה גשמי, חייב לאכול בשר מחלק של החיוב של שמחת יו"ט, אע"פ שמקיים את המצוה ביין בלבד. היין הוא עיקר שמחה, אבל יש קיום מצוה באכילת בשר ג"כ.

¹ בגמ' שם מבואר שאין שמחה בבשר אלא ב' ימים ולילה אחת אחר שחיטתה, שאחר כך הוא מפיג טעם. אך בזמנינו, שאין אוכלים בשר אלא לאחר זמן רב של שחיטתה, י"ל שעדיין מקיימים את המצוה מב' טעמים. הא' אין אנו מרגישים את החילוק בין בשר חדש לבשר ישן, ולכן הבשר עדיין משמח. הב' מכיון שיש לנו אופנים לקרר את הבשר, אין הבשר מפיג טעם.

9. ספר תורת חיים על סנהדרין דף ע/א

לא נברא יין בעולם. פי' בעולם הזה אלא לנחם אבלים וכו'. קצת קשה אמאי לא קאמר סתמא לא נברא יין אלא לנחם אבלים ונראה לפי ששכרן של צדיקים לעולם הבא נמשל ליין כדאמרין בפרק אין עומדין עין לא ראתה אלקים זולתך זה יין המשומר בענביו מששת ימי בראשית וכיון דשכר רוחני של מצות נמשל ליין רוחני גם את זה לעמת זה עשה אלקים לשלם לרשעים בעולם הזה שכר מעט מצות שעושיין ביין גשמי כדי להאבידן מן העולם הבא והיינו דנקט לא נברא יין בעולם הזה לאפוקי יין של עולם הבא המשומר לצדיקים ונראה דהה"ד בס"פ ואתחנן וידעת כי ה' אלקיך הקל הנאמן שומר הברית והחסד לאהביו ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידן רמז שהוא יתברך משלם לצדיקים את שכרן לעולם הבא ביין המשומר וזהו שאמר שומר הברית והחסד לאוהביו אבל לרשעים משלם שכרן בעולם הזה ביין גשמי שמאדים בו פניהם כדאמר בסמוך וזהו שומר ומשלם לשונאיו אל פניו רמז ליין שמאדים פניהן כדי להאבידן מן העולם הבא:

וכיון דשכר מצות יין הוא או רוחני או גשמי נראה דהיינו מה שנאמרו מספר שלש עשרה וויין גבי יין כדאמר בסמוך לפי ששכר של עולם הבא נכלל במספר שלשה עשר כדאשכחן גבי רבי אליעזר בן פדת תליסר נהרי דמשכי אפרסמונא דכיא וגבי רבי שמעון בן יוחאי דהוי יתיב אתלת עשר תכתכא פיזא ורבי אבהו דאחוו ליה תלת עשר נהרי אפרסמון כדאיתא בבראשית רבה סוף פ' חיי שרה והיינו כמנין אה"בה ומספר שלש עשרה מדות של רחמים והרשעים שמחליפין עולם העומד בעולם העובר בתענוג יין גשמי ומהפכין שלש עשרה מדות של רחמים לרוגז לכך נהפך להן טובתן לרעה לעולם הבא בגיהנם שמקבלין בו עונש במספר שלשה עשר שהצדיקים מקבלין שכר במספר י"ג וזהו טעם שלש עשרה פעמים ווי רמז לדבר תנו שכר לאובד אוב"ד בגימטריא שלשה עשר שע"י השכר מקבל עונש ואבדן במספר י"ג:

10. ערוך לנר מסכת סנהדרין דף ע עמוד א

בגמרא וחד אמר רבעו. א"ל דא"כ למה לא הרג נח לחם כדיון בא על הזכור דנהרג בן נח עליו כדאמרין לעיל (נח א) דהא מהפסוק נראה דידע נח שעשה לו חם כן כדכתיב וידע נח את אשר עשה לו בנו הקטן והרי ב"נ נהרג בעד א' ובדיין א' ואפילו קרוב כדאמרין שם (נז ב) די"ל דאף דידע נח שחם עשה זה מ"מ לא היו עדים בדבר רק שחם גופא הגיד לאחיו ופרסם הדבר כמש"כ הרמב"ן בפ' נח והועיל דבר זה ליקלל עליו אבל לא ליהרג:

- אולם עיין במראה מקומות לדף נו דשיטת החינוך שבן נח חייב בהודאת עצמו - וצ"ע

11. ספר מרגליות היה

כטו. רמ"א אותו אילן שאכל אדה"ר ממנו גפן היה.
ע' זהר תרומה קמ"ד א תנינן אילנא דחב ביה אדם קדמאה ענבין
הוו דכתיב ענבמו ענבי רוש כו' נשא קכ"ז א מיין ושכר יזיר כו'.
שלח קנ"ח ב והימים ימי בכורי ענבים כו' תקו"ז תכ"ד (ס"ט א)
בקידוש על היין כו' צריך למימר סברי מרנן ואינון דאמרין וענו לחיי
בגין דאתקשרו באילנא דחיי לא באילנא דמותא ואיהו גפן דחב
ביה אדם קדמאה כו' וע' זהר בראשית ל"ו סע"א ותקח מפריהו הא
תנינן סחטה ענבים כו' וישב קל"ז א. שם קצ"ב א. פקודי רס"ז סע"ב
ופנחס רל"ו א. תקוני זהר חדש (ק"ז ג) ח"ט מוץ ותבן כו' וע'
תקו"ז תכ"ד (ס"ט א) חד אמר חטה היו וחד אמר גפן וכלא קשוט כו'.
ובתקוני זהר חדש (ק"ז א) שבע מדורין דגיהנם דלכלהו נחית אדם
כו' בגין דחב אדם בשבע מינין כו' ובגין דא אמרי רבנן דמתני'
אילן שאכל אדה"ר חטה היה ואחרנין אמרין גפן הוה ואחרנין אמרין
תאנה היתה ולא הוה חולקין במילולייהו דכלהו קשוט וכו'.

12. ספר אבזרה - סדר תפלות השבת

ענין סברי מרנן רבו הטעמים [1] יש אומרים שהטעם על שם דאמרינן בסנהדרין בפרק נגמר הדין היו מוציאין אותו לסקלו והיו משקיין אותו כוס של יין חי בקורטי לבונה כדי שתטרף דעתו עליו. פירוש ולא ירגיש בענין הסקילה ויש רמז לזה היין מן הפסוק שנאמר (עמוס ב, ח) ויין ענושים ישתו. פ"י יין של אותם שעונשין אותם בדין ישתו. על כן אומר סברי רבנן כלומר היש בדעת מורי רבותי שזה הכוס לחיים ולא למות לברכה ולא לקללה ולא יהיה כאותו שנגמר דינו, והם עונין לחיי לחיים יהיה ולא למות. [2] עוד שמעתי טעם אחר ואתיא כמאן דאמר (ברכות מ, א) עץ שאכל ממנו אדם הראשון גפן היה ולפיכך נקנסה עליו מיתה ולכן הוא אומר סברי מרנן. היש בדעתכם שזה הכוס הוא לחיים ולא למות כאותו של אדם הראשון, והם עוני' לחיי לחיים יהיה ולא יהיה למות. [3] ויש אומרים טעם אחר על שם דאמרינן בפרק כיצד מברכין (מג, א) בא להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד מברך לעצמו לפי שאין בית הבליעה פנוי, ועכשיו שביט הבליעה פנוי הוא אומר היש בדעתכם רבותי לשמוע הברכה ולכוין דעתכם לצאת בה ידי חובה והן עונין לחיי בלשון תלמוד ר"ל הן. וזהו הנכון שבכולם. [4] גם יתכן לומר שהוא נוטל רשות מן היושבים אם ישתה תחלה, וכך הוא הפירוש סברי מרנן, כלומר, ברשותכם ובדעתכם רבותי שאברך בורא פרי הגפן ואשתה תחלה. והן עונין לחיי כלומר הן שתה תחלה.

13. תורת חיים מסכת סנהדרין דף ע עמוד ב

רבי יהודה אומר חטה היה. ואע"ג דעץ הדעת כתיב בב"ר פריך לה ומשני מתמרות היו כארזי הלבנון וצריך לומר דלאו חטה ממש היה דאם כן מאי כי טוב העץ למאכל דקאמר והלא חטה ממש אינה ראויה לאכילה אלא פת חטין היה שהיתה הארץ מוציאה אז גלוסקאות כמו שיהיה לעתיד.

14. ספר מרגליות היב

החטים למטה ואוספין אותן וכן בכל שנה ושנה כו', ובב"ר פט"ז ז מתמרות היו כארזי לבנון, וכן אמרו בשבת ל' ע"ב שלעתיד לבא עתידה א"י להוציא גלוסקאות כו' היינו בתיקון השלם, ובתו"ח כ' שזהו שיסדו בנוסח הברכה המוציא לחם מן הארץ ולא טבעו לומר המוציא דגן מן הארץ דהרי לא נקרא לחם עד אחר האפיה, זהו לפי שקודם חטא אדה"ר היתה הארץ מוציאה גלוסקאות וכן לעתיד, לכך כשאדם רואה בעוה"ז דוגמא ליצירה ראשונה או אחרונה חייב

להזכירה כו' ופליגי דלחד מזכיר ע"ש מה שהיה בראשונה מוציא לשעבר, ולחד על שם מה שיהיה בעתיד דהמוציא להבא משמע כו'.

15. דף על הדף סנהדרין דף ע עמוד ב

בסה"ק פני מנחם (סוכות תשנ"ג) מביא מהאריז"ל ש"קמחא דפסחא" הוא תיקון לחטא עץ הדעת שהיתה מחטה.

והוסיף הפנ"מ דבסוכה (נ"ג ע"א) איתא שאשה היתה בוררת חטה לאור של שמחת בית השואבה, היינו שהיו מתקנין בזה החטא של עץ הדעת. דבר זה גם נוגע לדינא, שבנשמת אדם (כלל נ"ח ס"ק ג) מביא מכסף משנה דלמ"ד זה, י"ל דאם בירך בדיעבד בפה"ע על חטה יצא ידי חובתו, והנשמת אדם דחה דבריו מהמדרש הנ"ל ששם היו החטים מתמרות ועולות, משא"כ בזמנינו אין זה בכלל עץ, ע"ש עוד בדבריו.

• עוד עיין בהוספות למראה מקומות בענין חטא עץ הדעת

16. חידושי אגדות למהר"ל סנהדרין דף ע עמוד א

היה לך ללמוד מאדם הראשון כו'. פירוש כי אדם הראשון כאשר היה בתכלית שלימותו, והעולם הזה מוכן היה באותה שעה אל חסרונו, והיה בא חסרונו ע"י היין שהוא מוכן להביא יללה לעולם, וכמו שאמרו לא זכה משממו והשממה הוא ההעדר. וכבר רמזנו כי הטעם בזה כי היין יוצא ממקום נסתר, אם משתכר ונמשך אחר היין מקבל העדר מן אותה מדרגה והוא היללה. וכן נח כאשר יצא מן התיבה והיה בשלימותו גם לו היה חסרונו. ומתלוות התנאים כי אלו ג' תנאים פרושו סבת חטאו, כי האדם יש בו ג' כחות, והרופאים קוראים אותם שיש לאדם ג' נפשות, האחד הוא כח גופני והוא מבקש התאות הגופניות כולם כמו האכילה והשתיה והמשגל, השני כח הנפשי והוא מבקש הקנאה והשנאה, והשלישי כח שכלי והוא מבקש השכלי שכת השכלי מתגדל בו, אלו הם ג' דברים שהאדם יש בו הגוף והנפש והשכל.

ועץ הדעת נאמר בו שהיה בו ג' דברים אלו, כי טוב העץ למאכל זהו כנגד הגוף שהוא מבקש האכילה והשתיה, ונחמד להשכיל כנגד כח השכלי שהי' משלים [השכל], וכי תאוה הוא לעינים כי התאוה לעינים מחזיק הנפש ונותן לו שמחה. ולפיכך היין שהוא משמח יש לו ג"כ מראה אודם כדכתיב אל תירא יין כי יתאדם. ומאן דאמר שהיה חטה מפני שהחטה טוב להשכיל וכמו שאמרו בהוריות (י"ג ב') ה' דברים יפים לתלמוד ואחד מהם האוכל פת חטין כל שכן חטים עצמם, וכמו שאמרו שאין התינוק יודע לקרא אבא עד שיטעם טעם דגן. וסבר להך מ"ד כי חטאו של אדם הראשון בנחמד להשכיל ומפני כך נמשך אחר עץ הדעת, ומ"ד שהיה יין דבר ידוע כי היין המשמח אלקים ואנשים נחמד למראה, כדכתיב בקרא אל תרא יין כי יתאדם, ומהך קרא יליף רבי יהודה במס' בבא בתרא (צ"ז ב') שאין מקדשין רק על יין אדום, וסבר כי חטאו היה במה שאמר הכתוב וכי תאוה היא לעינים, והיה החטא בכח הנפשי שהיה מבקש השמחה. ומ"ד תאנה היתה סבר, כי החטא היה בכח גופני שמבקש התאוות. ואין דבר שיותר טוב למאכל כמו התאנים, ולכך נאכלים בקנוח סעודה והיה חטא אדם הראשון בטוב למאכל. ומחלוקת החכמים (מזה) [איזה] מן הכחות האלו הם מוכנים לחטא, למ"ד חטה היתה כח השכלי היה אדם יותר רודף אחריו כי הוא החלק העליון והנבחר, ולפי מדריגתו האדם נמשך לזה ולכך בא אדם לידי חטא. ומ"ד שחטאו היה בכח נפשי כי כח הנפשי מפני שהוא גובר באדם ביותר והוא שהיה מביא אדם הראשון לידי חטא. ומ"ד כח הגופני שהוא תאוות הגוף שהאדם הוא בעל גוף ולכך יותר שולט באדם דבר זה. וכל אחד יש לו סברא רק שאין להאריך יותר וכבר הארכנו במקום אחר.

17. ספר מרגליות הים

כ. כיון דהכי אורחיה הוא קא אכיל ליה לא ממשיך. דהנה בסו"מ נידון ע"ש סופי שע"י גרגרנות יבוא אח"כ ללסטם את הבריות אבל סעודת מצוה לא תהיה לו למכשול דאכילת מצוה מכניסה קדושה לגוף ע' לע' ע"א אות ח. ולפי' רש"י שיין איטלקי דנקטו היינו יין הבא מארץ איטליה יתכן שנקטו ביחוד פרי הבא מחו"ל שלא מגדולי ארץ הקדושה דאלו פירות א"י מכניסות קדושה לגוף האדם מישראל ראה זהר בהעלותך קנ"ה ב שלכן בצאת ישראל ממצרים בהיותם בחו"ל ניתן להם מן מן השמים ובבואם לא"י נפסק לפי שכל הגדל מאדמה טמאה הוי כיוצא מן הטמא ולכן הוצרכו ללחם טהור שמימי, אבל בא"י פירותיהן הן מסטרא דקדושה וכל הרוחניות שהיה במן התלבש בפירות א"י ראה ב"ח לטור אי"ה סי' ר"ח שכ' קדושת הארץ נשפע בה מקדושת הארץ העליונה והיא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ כו' ע"כ ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובה, וע' בחדש לאברהם מהגר"א אזולאי מעיין ג' נהר כ"א ובבאר מים חיים שמות ג' סוף פס' יז, ועיין תוס' פסחים קי"ד רע"א ד"ה ואין מסיב בסעודת מצוה שהביאו ממדרש דהמיסב בסעודת מצוה ניצול מדינה של גיהנם.

18. דף על הדף סנהדרין דף ע עמוד א

במשנה: אכל בחבורת מצוה כו'. המשך חכמה (פ' כי תצא) מביא תוספתא כאן שאינו נעשה בן סורר ומורה בירושלים, ומבאר שם במשך חכמה לפי שבירושלים שכיה הרבה בשר קדשים ויין מעשר שני, אין כאן חטא לנער אם בא למדת הזוללות.

19. יד רמ"ה מסכת סנהדרין דף ע עמוד ב

פיסקא אכל דבר שהוא מצוה לאיתווי תנחומי אבל ודבר שהוא עבירה לאיתווי תענית צבור דקא פריש מדרכי צבור ועובר על לא תסור. וטעמא מאי פטור אמר קרא איננו שומע בקולנו ולא שאינו שומע בקולו של מקום. וכי תימא ולא קל וחומר הוא [?] גזירת הכתוב הוא ואין להשיב:

20. דף על הדף סנהדרין דף ע עמוד ב

בגמ': בקולנו ולא בקולו של מקום. ובסוגיין מבואר שגם אכל בסעודת מצוה דרבנן אינו נהרג שגם זה הוא בכלל קולו של מקום. מכאן פשט הגר"א וסרמן הי"ד (בס' אגרות הגר"א וסרמן) ספיקתו בהא דאמרינן "העוסק במצוה פטור מן המצוה", אם עוסק במצוה דרבנן, פוטר אותו אף ממצוה דאורייתא.

וכתב דהמקור שעוסק במצוה פטור מן המצוה, ילפינן לה בסוכה (כ"ה ע"א) דכתיב "בשבתך בבתך" בשבת דידך, ולא בעוסק במצוה, וא"כ כמו שממעטין כאן מקולנו - ולא קולו של מקום - גם קול מצוה דרבנן, כמו כאן ממעטין מבשבתך - בשבת דידך, ולא בעוסק במצוה דאורייתא או דרבנן, וא"כ גם העוסק במצוה דרבנן נפטר ממצוה דאורייתא.

21. חידושי אגדות למהר"ל סנהדרין דף עא עמוד א

תורתו נעשה קרעים. כי התורה צריכה התעוררות ביותר מכל, וכאשר הוא ישן בבית המדרש חסר התעוררות לכך תורתו נעשה קרעים כלומר שתורתו בטילה. וכן אמרו שצריך שיהיה לאדם עז פנים לתורה שהרי אין הביישן למד (אבות פ"ב). כלל הדבר כי ההתעוררות לאדם ומי שהוא עז נראה שאינו בעל גוף ולכך הוא מוכן לתורה, והביישן ומי שהוא ישן בבית המדרש במקום שיהיה פונה אל השכלי נמשך אחר שינה שהוא בטול הנפש ולכך תורתו תתבטל.

22. דף על הדף סנהדרין דף ע עמוד א

במשנה: אכל בחבורת מצוה, אכל בעיבור החודש וכו'.

מכפל הלשון נראה דסעודת עיבור החודש לא נכללת בכלל חבורת מצוה. ולכא' זה דלא כמו שכתב באמרי אמת לקוטים על פסחים (ק"ב ב) לבאר מש"כ שם על דברי הגמ' חבורה של מצוה כגון קידוש ע"כ. ופי' בא"א שם בשם הגה"ק רמ"מ מפאביניץ זצ"ל דר"ל סעודת קדוש החודש, אך כאן נראה דהם ב' דברים נפרדים, וכע"ז העיר בקובץ כרם שלמה (שנה ה קו' ב עמ' ס) וע"ש בהג"ה מה שציין לדברי תורה להרה"ק ממונקטש זצ"ל (ח"ג אות מ"ב). (פרדס יוסף החדש פר' כי תצא)

איתא בשו"ע או"ח (סימן תי"ט) דמצוה להרבות בסעודת ר"ח ע"ש.

והביא הכל בו בשם י"מ דהסעודה בר"ח היא זכר לסעודה שהיו עושים לעידי הלבנה בזמן המקדש ע"ש.

והנה בערוך השלחן (סי' תיט ס"ב) פירש דכוונת הכל בו לסעודת עיבור החודש שמוזכרת בסנהדרין דף ע', עיי"ש, וכתב בספר אגרות ורשימות קהלות יעקב (בקו' אמרות משה ע' קסה בהגה): רבי משה ברזם שליט"א העירני, דבפשוטו כוונת הכל בו לסעודה שהיו עושים לעדים שבשביל שהיו מרגילין לבא, כדאיתא במשנה בר"ה (דף כג ע"ב), והנה שני הסעודות הללו י"ל דהיו סעודות מצוה למצוה של קידוש החודש, רק שלולי שהיה איזה צורך לא היו עושים סעודה, אבל משום הצורך שהיה בשביל שיהיו מרגילין לבא, ובשביל לפרסם, עשו סעודת מצוה קידוש החודש, והכי מסתברא דאם עשו סעודה מסתבר שהיא על שמחה של מצוה, וק"ל.

ולגבי המבואר כאן ענין של "סעודת עיבור החודש", כתב הכ"א בקובץ כרם שלמה (שנה ה' קו' ב' ע' 8): הנה מבואר ברמב"ם (פ"ג דקדוש החודש ה"ז) דעושין סעודה לקידוש החודש ביום ולא בלילה יעו"ש, וזהו דלא כדעת רש"י בסנהדרין (ע' ע"ב) ושאר ראשונים דס"ל דעושין סעודה זו בלילה יעו"ש, ונראה דדברי הרמב"ם מתאים עם דברי התוס' בסנהדרין (י' ע"ב) דבחדש מעובר מקדשין אותו ב"ד של מעלה רק משחרית יעו"ש, ולכן ס"ל להרמב"ם דאין עושין הסעודה עד הבוקר.

אמנם בודאי אין הכרח בדברי הרמב"ם כן, דהרי בפשטות ביאור דברי הרמב"ם הוא, משום דענין סעודה זו הוא לפרסם שהחודש מעובר, וגדר פירסום הוא רק ביום, וכמבואר במפרשים כן לענין ברכת הודאה דצריך דוקא ביום, ועיין שו"ת חתם סופר חאו"ח סי' נ"א דמבואר להיפך, (ועיין בצפנת פענח על הרמב"ם הל' מגילה לגבי קריאת מגילה דפרסומי ניסא הוא רק ביום יעו"ש). - אמנם עכ"פ לדברי רש"י ושאר ראשונים דסעודה זו עושין בלילה, בע"כ דלא ס"ל כדעת התוס' סנהדרין (י' ע"ב) הנ"ל, דאין ב"ד של מעלה מקדשין את חודש מעובר עד הבוקר דיום ל"א, וכמובן.

והנה בגמ' דסנהדרין (ע' ע"ב) וכן בכ"מ בגמ' נקט סעודת עיבור החודש, וכבר נתקשה בזה הערוך לנר דהא סעודת ר"ח ג"כ היא מצוה, וע"ש שכתב דהרמב"ם השמיט בכלל ענין סעודת ר"ח, עכ"פ מוכח דענין קידוש החודש הוא יותר חיוב מסעודת ר"ח, דמבואר דהוה רק סעודת רשות. - ואולי יתכן ליישב בזה דעת הפוסקים דיותר להתענות בר"ה, וכבר נתקשו המפרשים ממקרא מפורש אכלו מעדנים ושתו ממתקים וגו' כי קדוש היום לאדוננו (נחמ"ח) ומיירי בר"ה. ולהנ"ל י"ל, דהרי מבואר ברש"י ביצה (ו' ע"א) דאז בימי עזרא ה' אלול מעובר ע"ש, וא"כ ה' חוב לאכול מחמת עיבור החודש, אבל מימות עזרא ואילך דלא מצינו אלול מעובר, מותר להתענות.

אמנם בגמ' סנהדרין (ע' ע"ב) מבואר דאין עולין לה אלא בפת דגן וקטניות וכו', אך במס' סופרים (פי"ט ה"ט) מבואר דה' שותין יין, וגם י"ל דמכיון דאסור להתענות מחמת סעודת עיבור החודש כבר צריך להתענות בכל מיני מטעמים לכבוד החג, והוה כעין דס"ל לר"א בכל יו"ט או כולו לד' או כולו לכם.